

ΓΙΑΝΝΗΣ ΞΑΝΘΟΥΛΗΣ

Του φιδιού το γάλα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΟΠΤΡΑ

Τα πρόσωπα και τα γεγονότα, όπως και τα περισσότερα τοπωνύμια του βιβλίου, είναι φανταστικά. Οποιαδήποτε ομοιότητα με αντίστοιχα πραγματικά είναι απολύτως συμπτωματική.

Οι στίχοι του τραγουδιού *Εμείς του '60* (σελίδα 100) είναι από το άλμπουμ «Το Κούρεμα», Διονύσης Σαββόπουλος, 1989.

*Στην Πόπη Μουπαγιατζή.
για τα είκοσι χρόνια φροντίδας*

Ό,τι αγαπήσαμε στ' αλήθεια
ίσαμε τώρα
είναι αυτοί που χάθηκαν νωρίς,
άγγελοι διάφανοι που ζουν
στην ενδοχώρα και πίνουν το νερό πικρής πηγής.

Ίσως ποτέ να μη συναντηθούμε,
ίσως ποτέ δεν θα μιλήσουμε,
έτσι κι αλλιώς ό,τι είχαμε να πούμε
ήταν αυτό που ήταν γραφτό μας
ν' αγαπήσουμε...

(Ελαφρό τραγούδι του '60)

ΙΣΧΥΕ ΑΚΟΜΗ Ο ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΑΙΩΝΑΣ. Ο Ανέστης Κομνηνός, αμέσως μετά τον θάνατο της κόρης του Σοφίας, κατάλαβε ότι ήταν συγγενής δύο σημαντικών ερήμων: της Σαχάρας και της ερήμου Καλαχάρι. Όταν μάλιστα ξεκίνησε να παθαίνει κάποιες διαλείψεις, χάνοντας μεγάλα τμήματα των αναμνήσεών του, συγγένεψε και με την Αλμυρά έρημο – χωρίς βέβαια να είναι σε θέση να προσδιορίσει αμέσως αν επρόκειτο για αφρικανικό ή ασιατικό έδαφος.

Στις αρχές της δεκαετίας του '90, πιστεύοντας ότι οι πολύτιμες αναμνήσεις του δεν θα επανέρχονταν και θα παρέμεναν έκπτωτα επεισόδια, που κανένας εγκέφαλος δεν

θα 'χε λόγο να φιλοξενήσει, κάθισε κι έγραψε έναν υπολογίσιμο αριθμό σελίδων που αφορούσαν τη νεότητά του.

Αν και εκδότης ο ίδιος, ποτέ δεν του πέρασε απ' το μυαλό πως έγραφε ένα βιβλίο προς έκδοση. Παρ' όλα αυτά, συνέχισε τη ζωή του κανονικά, σαν άντρας και σαν εκδότης, έχοντας πάντα την υποψία και τον φόβο μη χαθεί κάποτε στις παραπάνω ερήμους.

Σαν μεθοδικός άνθρωπος και χωρίς να χάσει το χιούμορ του, που αποτελούσε συχνά τη σωσίβια λέμβο στις απελπισίες του, παρέδωσε το χειρόγραφο σε ένα δικηγορικό γραφείο που ειδικευόταν στα πνευματικά δικαιώματα. Ο λόγος βέβαια ήταν περισσότερο από περιέργος, αφού η συμφωνία με τους δικηγόρους –που επίτηδες επέλεξε να είναι στην ακμή της σταδιοδρομίας τους– περιλάμβανε έναν και μοναδικό όρο: να του επιστραφεί το χειρόγραφο ύστερα από δεκατρία χρόνια, με την προϋπόθεση ότι θα βρισκόταν εν ζωή. Διαφορετικά, έπρεπε να το καταστρέψουν.

Δεν μίλησε ποτέ σε κανέναν για την κίνηση αυτή· άλλωστε δεν χρειάστηκε, καθώς σε λιγότερο από πέντε χρόνια οι κρίσεις των κενών μνήμης επανήλθαν και το γεγονός ξεχάστηκε εντελώς. Μόνο στα όνειρά του διέσχιζε τεράστιες εκτάσεις με άμμο και κόκκινο χώμα, αδιαφορώντας για τη μοναξιά των ερήμων. Ήξερε ότι από τα όνειρα θα έβγαινε άτρωτος, με σκονισμένα παπούτσια. Κι αυτό ήταν όλο κι όλο. Ξυπνούσε, βούρτσιζε τα παπούτσια –με τον δέοντα σεβασμό στο ακριβό τους δέρμα– και συνέχιζε...

Μεγάλη Δευτέρα

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟ ΠΑΡΑΘΥΡΟ του μετρό είναι μια γυναίκα κι ένα παράθυρο. Μια φλασιά σ' ένα τέταρτο του δευτερολέπτου. Και τις δύο φορές που την είδε, σε διάστημα μίας εβδομάδας, την ίδια αξιολόγηση έκανε – που δεν θα την έκανε βέβαια αν δεν τον παρέσυρε μια κίνησή της, κάπως αβέβαια νωχελική, με μια δόση ναρκισσισμού εκφυλισμένου, που κάτι δυσοίωνα του ανέσυρε απ' τον οισοφάγο. Οπότε και ρεύτηκε. Και σωστά, σωστότατα, έπραξε. Που σήμαινε όμως πως το στομάχι έλαβε εντολή άνωθεν. Από κείνο το καταραμένης ευαισθησίας μυαλό, που θα 'ταν –ειλικρινώς– ευχής έργο να μπει επιτέλους σε μια αξιοπρεπή κούρα απόσυρσης.

Έπειτα αναλογίστηκε ότι ήταν μόλις εξήντα ενός χρόνων άντρας κι ότι, αντίθετα απ' τον Φιλιππάκη, τον αδελφό του, είχε καλύτερα κύτταρα. Και αντοχές. Όχι ότι ο Φιλιππάκης ήταν και τόσο γέρος. Μόνο δύο χρόνια μεγαλύτερος, με φανταστικές επιδόσεις σε ύπουλους μεταστατικούς καρκίνους που βασάνιζαν ολόκληρη την οικογένεια Κομνηνού.

Κομνηνός κι εκείνος. Ανέστης Κομνηνός, που αναγκαζόταν να παίρνει το μετρό και να κατεβαίνει στη στάση

«Ευαγγελισμός», για να διασχίσει το παρκάκι και να ρίξει μια φευγαλέα ματιά στην προτομή της βασίλισσας Όλγας που, κατά τα λεγόμενα, είχε την πρωτοβουλία να στήσει το νοσοκομείο μαζί με επιφανείς των παλιών καιρών, όπως ο Γερουλάνος.

Όταν ήταν παιδιά, ο πατέρας του, ασχέτως του επαγγέλματος του φερετροποιού, τις Κυριακές τους ξεναγούσε συνεπαρμένος από μια τρισδιάστατη, πλην αναπηρική, ευρυμάθεια στα αξιοθέατα της πρωτεύουσας, όπου είχε την τιμή –καταπώς τόνιζε συγκινημένος μέχρι δακρύων– να γεννηθεί, να ανδρωθεί και να «επεξεργαστεί την αδυσώπητη παρακμή των Αθηνών», έκφραση που άντε πάνε βρες από πού είχε ξεσηκώσει, βιοπαλαιστής άνθρωπος, φερετροποιός στο επάγγελμα, που ωστόσο, αν το 'φερε η περίπτωση, ευχαρίστως έφτιαχνε και μια απλή, σεμνή σιφονιέρα με δυο τρία συρτάρια. Χρηστικός τύπος κι εργατικός. Ο Ανέστης Κομνηνός, τώρα στα εξήντα και κάτι του, αναθεωρούσε την πατρική φιγούρα, που στη νεότητά του αποσιωπούσε ως απερίγραπτα γραφική και κοινωνικά ανάρμοστη, λόγω γειτνίασης με τον θάνατο.

Μια γυναίκα στη στάση του μετρό –και μιλάμε για τον κομβικό σταθμό του Συντάγματος– του έφερε απανωτά ρεφίματα. Είχαν κάτι το υπερτροφικά γελοίο τούτες οι σκέψεις, και μάλιστα χωρίς να 'ναι σίγουρος πως η εν λόγω γυναίκα, με τον βαρύ ίσκιο και το ντελικάτο περίγραμμα, ήταν η ίδια. Στο κάτω κάτω, πόσες κυρίες δεν έκρυβαν τα μάτια τους πίσω από μαύρα γυαλιά;

Είχε όμως την πεποίθηση πως, τις λιγοστές φορές που

συναντήθηκαν σε αντικριστές αποβάθρες, εκείνα τα αμήχανα λεπτά της αναμονής του συρμού, η συγκεκριμένη διοπτροφόρος κυρία τον παρατηρούσε με ένα επικίνδυνα ειρωνικό χαμόγελο, που και αυτό ετίθετο υπό αίρεση. Μπορεί να χαρασσόταν κάποιο ποιοτικά υποτιμητικό χαμόγελο στο μπλαβί στόμα της αγνώστου, αλλά «εγώ είμαι περισσότερο μύωπας από πρεσβύωπας», παρηγοριόταν ο Ανέστης Κομνηνός. Και ρευόταν. Γιατί τον συνέπαιρνε ένας φόβος, που του τον χειροτέρευε ο ανάπηρος βηματισμός.

Το πρόβλημα ήταν στο δεξί πόδι. Ένα πόδι που έσφυζε από πόνο ώρες ώρες, ισότιμα με αναμνήσεις από τον υγιή, νεανικό τετρακέφαλο μυ, που κάποια στιγμή, ύστερα από το ατύχημα, ήρθε κι ατόνησε αμετάκλητα.

Έπειτα έφτανε ο συρμός μ' ένα επιδέξιο, πολυτελές φρενάρισμα και οι άνθρωποι, βιαστικά, τρύπωναν στα βαγόνια ανακουφισμένοι.

Ο «Ευαγγελισμός», όπου ο αδελφός του, ο Φιλιππάκης, κανάκευε τους καρκίνους του, ήταν η πρώτη στάση. Μάλλον δεν προλάβαινε να καμουφλάρει τον πανικό του. Κι έτσι, αναγκαζόταν να καθίσει σ' ένα από τα παγκάκια του μικρού πάρκου με την προτομή της Όλγας προτού αποφασίσει να μπει στην αφύσικη αισιοδοξία που συνήθως επικρατούσε στον θάλαμο του αδελφού του.

Ο ίδιος σιχαινόταν όσο τίποτα τα ανέκδοτα που η σύζυγος Φιλιππάκη ξεφούρνιζε με επιδέξια αθωότητα, ώστε να τα κάνει πιο δραστικά. Προφανώς, ήταν μια άκρως εκκεντρική συμπεριφορά αυτή της νύφης του. Πού τα μάθαινε, πού τα ψάρευε, άγνωστο. Πάντως, κάθε φορά, είχε τον τρόπο της να πλασάρει ανέκδοτα στον ασθενή, κάνοντάς τον να σπαρταρά από τα γέλια.

«Ο καρκίνος τρέμει το γέλιο, κύριε Ανέστη», του επισήμαινε στον διάδρομο. «Αρκεί να μπορείς να κρατάς τη φρεσκάδα του ανεκδότου. Άλλοι τα καίνε πλατειάζοντας. Εγώ... είδες το αποτέλεσμα».

Το αποτέλεσμα κι οτιδήποτε σήμαινε αυτό ήταν οι καρκίνοι να βρίσκονται σε μόνιμο τουρνουά απόγνωσης, χωρίς να προσδιορίζουν επακριβώς το λυτρωτικό τέλος του αδελφού του.

«Υπάρχω ακόμη απ' τα γέλια...» μουρμούριζε ο Φιλιππάκης. «Και να σου πω κάτι; Έχω πιο ρόδινο χρώμα από σένα...»

Ναι, είχε πιο ρόδινο χρώμα. Θες ο πυρετός, θες τα ανέκδοτα της ύψης του Μαριάνθης, που τον βομβάρδιζαν ασταμάτητα... Κι όλοι ήξεραν πως πέθαινε. Ας πέθαινε τουλάχιστον απ' τα γέλια, μες στην ιλαρότητα που συχνά του προξενούσε εμετούς και βήχα. Είχε πολύ πιο ρόδινο χρώμα ο εξηνατριάρης Φιλιππάκης Κομνηνός που, αναμφίβολα, δεν θα γινόταν ποτέ εξήντα τεσσάρων. Θα έσβηνε με μονό λήγοντα αριθμό. Αλλά πότε;

Ήδη ο χρόνος μέσιαζε και σε μία εβδομάδα θα είχαμε Πάσχα. Αργοπορημένο το Πάσχα του 2005, καπέλωνε την Πρωτομαγιά. Πρώτη του Μάη έπεφτε η Πασχαλιά, κι ο Φιλιππάκης γελούσε. Πονούσε και γελούσε. Κι ο Ανέστης, τρεις φορές εβδομαδιαίως, τον επισκεπτόταν με σακούλες και πακέτα σοκολατένιες λιχουδιές, που τις καταβρόχθιζαν «αποκλειστικές» νοσοκόμες με ελλιπή ελληνικά. Αλλά εκείνος δεν ρωτούσε πούθε κατάγονταν. Ένας κατάμαυρος Εύξεινος Πόντος βάραινε το βιογραφικό καθεμιάς «αποκλειστικής». Έτσι νόμιζε – και μάλλον είχε δίκιο.

Τώρα, γιατί Μεγάλη Δευτέρα, απόγευμα φωτεινό και θρασύτατα καλοκαιρινό, αυτός κρύωνε λες και τον φλέρταρε κάποια προπασχάλινή ίωση, ήταν όντως περίεργο.

Τέταρτη φορά απ' τα μέσα του Απρίλη που τον φούρκιζε εκείνη η μαντάμ της αντικρινής αποβάθρας με το μαύρο –αδιαπέραστα μαύρο– γυαλί στο Σύνταγμα. Το ένστικτό του έλεγε πως για όλα έφταιγε ο κακοπαθημένος συναισθηματικός πολτός της καρδιάς του, που χειρότερηε στις μεγάλες γιορτές.

Έπειτα έρχονταν τα τρένα και τα πλήθη άρπαζαν τις λαβές με ένα ουδέτερο ύφος εκπαιδευμένων «ευρωπαϊκά». Μερικοί καθιστοί, μάλιστα, διάβαζαν. Διάβαζαν βιβλία. Ο Ανέστης Κομνηνός, αν και κούτσαινε απ' το δεξί του πόδι, απέφευγε επιμελώς τις θέσεις «δι' αναπήρους». Αλλά τη Μεγάλη Δευτέρα του 2005, πηγαίνοντας στον Φιλιππάκη, είχε την ευχαρίστηση να δει δικό του βιβλίο στα χέρια ενός μεσήλικα. Γιατί ο Ανέστης, απομακρυσμένος συνειδητά απ' την οικογενειακή βιοτεχνία φερέτρων και λοιπών ξυλουργικών εργασιών, φορολογούνταν ως εκδότης. Με πείσμα και επιβλητικό ανάπηρο βηματισμό, κατόρθωσε να στήσει έναν μικρό, «αιρετικό» –όπως διαλαλούσε– εκδοτικό οίκο, την «Αρτηρία».

«Μια σκοτεινή φωλιά σ' ένα απ' τα τελευταία μέγαρα της πλατείας Κάνιγγος διατηρώ. Για την ακρίβεια, στο μαυσωλείο τής κάποτε υπέρλαμπρης κινηματογραφικής εταιρείας “Δαμασκηνός-Μιχαηλίδης”. Ελάτε να δείτε τι κάνω».

Έτσι προκαλούσε ο Ανέστης Κομνηνός όσους τον ρωτούσαν τι ακριβώς επαγγελλόταν. Ήταν τόσο εκδότης, όσο κι ο Φιλιππάκης περνούσε για υγιής. Όμως πράγματι θεωρούνταν εκδότης, με την πιο στενή έννοια του επίζηλου

τίτλου. Γι' αυτό αξίζει να διευκρινίσουμε ότι πρόθεσή του αρχική ήταν να κάνει εκδόσεις αντίστοιχες των ιταλικών Φράνκο Μαρία Ρίτσι, με εξεζητημένη δηλαδή λογική και υψηλή αισθητική, όπου θα κυριαρχούσε το μαύρο και το γκρενά πανόδετο δέσιμο στα βιβλία. Δεν ευδόκησε για κάτι τόσο παράτολμο οικονομικά, γι' αυτό παρέμεινε σε μια άγωνα γραμμή κερδοσκοπίας, εκδίδοντας βιβλία που βουβαίνονταν σχεδόν αμέσως μετά την έκδοσή τους, λόγω θεματολογίας. Προϋπόθεση για μια έκδοση στην «Αρτηρία», οι συγγραφείς να μην έπασχαν απ' το σύνδρομο του άνω των διακοσίων πενήντα σελίδων τυπωμένου κειμένου. Όρος απαράβατος και το «όχι λογοτεχνία». Έτσι, τριγύρω του μούχλιαζαν ιστορικά δοκίμια, πονήματα γεωπονικά, όπως *Η Γενετική Πολυπλοκότητα των Πανσέδων*, ή άλλα συγκλονιστικής αδιαφορίας έργα, σαν τις *Αναμνήσεις του Θείου μου, Στρατηγού Ζιμβρακάκη* ή την *Προέλευση των Μαρμάρων Διακοσίων Χαμάμ της Κωνσταντινούπολης*.

Η μοναδική ποιητική συλλογή της «Αρτηρίας» περιλάμβανε εβδομήντα τρία σκατολογικά ποιήματα ενός μητροπολίτη υμνωδού που του έστριψε, με τίτλο *Σκατιμεντάλ*. Και, φυσικά, ήταν πληρωμένη απ' τον πιστό αρχιμανδρίτη εραστή του.

Ο Ανέστης Κομνηνός είχε επίγνωση των προϊόντων της «Αρτηρίας», με την πεποίθηση ότι, σ' αυτή τη «σκατοζωή», ήταν υπεράριθμος. Ειδικά μετά τον θάνατο της εικοσάχρονης κόρης του, της Σοφίας, σε τροχαίο, κατά τη διάρκεια μιας εκδρομής στα πέριξ του Κορινθιακού, δεν έδινε πλέον καμιά σημασία στην εκδοτική του παράνοια.

Η μητέρα του μοναδικού του παιδιού από δεκαπενταετία τον είχε παρατήσει, μετά από ένα λογικό διάστημα

πένθους, για έναν εύρωστο νεότερό της, που εμπορευόταν ποδήλατα και όργανα άθλησης. Μάλιστα πρόφτασε να του χαρίσει δίδυμα αγόρια, οριστικά πια ξεκομμένη απ' την παλιά της ζωή και τις όποιες παρενέργειες των εκδόσεων «Αρτηρία».

«Διαλυθήκαμε μάλλον από αφηρημάδα...» συνήθιζε να λέει με απολογητική διάθεση σε φίλους παλιούς, που κι αυτοί με τον καιρό αραίωναν.

Του άρεσε του Ανέστη το ρήμα «αφαιρούμαι» με όλες τις παράγωγες λέξεις, ίσως γιατί δεν περιείχε τον τρόπο του «αμετάκλητου». Ένας αφηρημένος άντρας ήταν πιθανόν προτιμότερος από έναν ξοφλημένο ή αποσυρμένο από τη γοητεία της αγίας ρουτίνας.

«Τελικά, δεν είμαι και τόσο βουλιαγμένος, κύριοι!» έλεγε στους συναδέλφους του εκδότες, που στέρωναν μεγαλύτερες συμμαχίες. «Είμαι απλώς ένας ευδιάθετος απελπισμένος».

Γελούσαν. Το 'παιρναν γι' αστείο και τον συμπαθούσαν με τον τρόπο που όλοι συμπαθούν τους μη ανταγωνιστικούς τύπους. Όμως αυτά ήταν λεπτομέρειες μπροστά στην αναθέρμανση των σχέσεών του με τον Φιλιππάκη, βαρύτατα πλέον καρκινοπαθή. Γιατί ο Φιλιππάκης συνέχισε με αξιοσύνη το πατρικό επάγγελμα, αναβαθμίζοντας ακόμα και την τηλεοπτική του αισθητική, αφού, εν μέσω μεταστάσεων, απέκτησε το συνήθειο να παρακολουθεί με μανία το Γραφείο Τελετών Φίσερ, μια πετυχημένη γλυκόξινη αγγλόφωνη παραγωγή, όπου οι «τελετάρχες» είχαν το πρόνομο να συμπεριφέρονται σαν καλλιεργητές βιολογικών προϊόντων θανάτου.

«Ο ένας απ' τους αδελφούς που έχουν το γραφείο είναι

πούστης, αλλά διακριτικά πούστης», εξηγούσε ο Φιλιππάκης, απορώντας κι ο ίδιος για την ελαστικότητα του μέχρι πρότινος άκαμπτου κοινωνικού ρατσισμού του σε ανάλογα θέματα.

Και, μέσω της ασθένειας, ξανάρχισαν να βρίσκουν τα ίχνη της συγγένειας, να ξελαμπικάρουν αναμνήσεις από τον σωματότυπο της μάνας τους, να μιλούν για τον πατέρα που, χάρη στην επιχειρηματική προνοητικότητα των «τελευταχών» αδελφών Περσίδα, αποκάλυψε σπάνια ταλέντα ως προς την κατασκευή φερέτρων με ενισχυμένες επενδύσεις, θήκες για προσφιλή «φετίχ» των νεκρών και άλλες απρόσμενες βελτιώσεις των κλασικών μοντέλων.

«Ο πατέρας, αν είχε όραμα, θα μπορούσε να προκόψει ακόμα και στον τομέα του αυτοκινήτου. Τον φαντάζομαι να επινοεί βολικές γωνιές στη Φιάτ...» του είπε συγκινημένος ο Φιλιππάκης ένα βράδυ που ψηνόταν στον πυρετό. «Βλέπεις όμως ότι παρέμεινε πρωτομάστορας στα φέρετρα... Αλήθεια, βρε Ανέστη, ο μπαμπάς μας θα μπορούσε να φτιάξει αγωνιστικά φέρετρα... Ξέρεις, σαν αυτά τα μονοθέσια που τρέχουν στην... πώς τη λένε...»

«Ξέρω. Στη Φόρμουλα...» τον βοήθησε ο Ανέστης.

Αλλά, στο μεταξύ, ο Φιλιππάκης είχε βυθιστεί σε ένα παχύ, κίτρινο έλος ύπνου.

Πόσος καιρός είχε μεσολαβήσει ως τη Μεγάλη Δευτέρα; Αποσυντονισμένος, τράβηξε για την είσοδο του νοσοκομείου. Κινήσεις γνώριμες, νούμερα δωματίων πιο οικεία κι απ' την προπαίδεια, πρόσωπα θυρωρών καμένα από

υπηρεσιακή ανία και θυμό για την υπεροψία των γιατρών που μπαινόβγαιναν με αυτοκίνητα πιο αξιολύβαστα από τους ίδιους... Νοσοκόμες θεούσες με βηματισμό πιγκουίνου, κάποιες λουσμένες σε ξανθά απόνερα, πλήθη ανοιξιάτικων συγγενών με την αγανάκτηση στο μάτι και ορδές τσιγγάνων έτοιμων να δαγκώσουν τις πόρτες.

Το απογευματινό φως στους διαδρόμους, και ειδικά στις σκάλες του νοσοκομείου, έδειχνε απρόσμενα βρόμικο. Ο Ανέστης προτίμησε τα σκαλιά. Του άρεσε να αργοπορεί όταν ερχόταν εδώ, ίσως γιατί τσαλακωνόταν απ' την προσπάθεια, ιδρώνει και δεν έδειχνε τόσο φρέσκος στον άρωστο. Ένα είδος κουτής συμπαράστασης στον Φιλιππάκη καθώς ανέβαινε τον μαρμάρινο γολγοθά του «Ευαγγελισμού» ως τον τέταρτο όροφο, όπου βρισκόταν ο θάλαμος του αδελφού του. Μόνο που σήμερα ένιωθε υπερβολικά ταλαιπωρημένος. Έπαιζε ρόλο και η ζέστη, αφού αποχωρούσε αισίως ο Απρίλης και η Μεγάλη Εβδομάδα μόλις που ξεκινούσε...

«Δεν υπάρχει Φίλιππος Κομνηνός στην πτέρυγά μας, κύριε. Ρωτήστε στον τρίτο όροφο». Η αδελφή νοσοκόμα ήταν ελαφρώς ενοχλημένη με την επιμονή του. «Και πάрте το ασανσέρ. Αργεί αλλά έρχεται...» του επισήμανε τη χωλότητα του με συνωμοτικό τόνο.

«Ακούστε με, πρόκειται για ασθενή με σύνδρομο...» Ανέφερε κάθιδρος την πλήρη επιστημονική λεζάντα-καταδίκη της ασθένειας του αδελφού.

«Να ξανακοιτάξω...»

Τον λυπήθηκε βλέποντάς τον έτοιμο να καταρρεύσει. Έπιασε τηλέφωνα, σήκωσε το φρούδι, κάτι σημείωνε στενεύοντας τα μάτια.

«Πότε ήταν που τον είδατε για τελευταία φορά;» τον ρώτησε.

Όσο προχωρούσε η ώρα, η πτέρυγα με το καθησυχαστικό βεραμάν χρώμα στους τοίχους απομακρυνόταν απ' τη σιγουριά πως βρισκόταν στο σωστό μέρος. Θα 'χαν περάσει και είκοσι λεπτά τηλεφωνικής παντομίμας όταν η νοσοκόμα σηκώθηκε, στάθηκε ελαφρά σκυφτή προς το μέρος του και του μίλησε «μητρικά». Έτσι, την άκουσε να απαγγέλλει πως ο ασθενής Τάδε Τάδε —«...είστε ο αδελφός του, είπατε;»— απεβίωσε πριν από σχεδόν τέσσερα χρόνια από το σύνδρομο που είχε αναφέρει.

Ο Ανέστης την άκουγε μέσα από την ιδιότυπη ηχώ που μεταχειρίζεται ο χρόνος για το αμπαλάζ του παρελθόντος.

«Τέσσερα χρόνια... Άρα...»

«Κλεισμένα τέσσερα. Με την τεχνολογία, βλέπετε, έχουμε τώρα εύκολη πρόσβαση στα αρχεία μας, κύριε...»

«Ναι, η τεχνολογία...» Δεν ήξερε τι να πει. «Ναι, συμβαίνει. Μερικές φορές συμβαίνει σε πολύ κόσμο να ζητά παρηγοριά στη συνήθεια...» Έλεγε διάφορα για ανάλογες εκκεντρικές συμπεριφορές, σχεδόν ψιθυριστά.

«Να σας φέρω κάτι να πιείτε...»

«Να πιω; Όχι, ευχαριστώ. Τα σκαλιά στην κάθοδο...»

Η κάθοδος ήταν πάντα πιο εύκολη, ακόμα και τώρα που ένας οξύς πόνος διέτρεχε το δεξί, παθημένο του πόδι.

Έξω, ο ήλιος του Απρίλη αναστάτωνε τις νεραντζιές και τις τσουκνίδες που πρόλαβαν να δέσουν καρπό.

«Πέθανες πριν από τέσσερα χρόνια, Φιλιππάκη...» μουρμούρισε σκουπίζοντας τις ιδρωμένες παλάμες του στη φόδρα της ελαφριάς καμπαρντίνας του.

Φοβισμένος με τη δυσκολία να προσδιορίσει τις σκέψεις

του, κατέβηκε στο μετρό. Σωστά έβγαλε το εισιτήριο στο μηχανήμα κι όλα έγιναν σωστά, όπως πάντα. Επίτηδες κρεμάστηκε από μια χειρολαβή, για να νιώσει τους μυς των χειρών του να τεντώνονται. Και αργότερα, αλλάζοντας αποβάθρα στο Σύνταγμα, σωριάστηκε σε ένα κάθισμα, πλάι σε μια νεαρή γυναίκα. Θα κατέβαινε στην Ομόνοια. Έκλεισε τα μάτια, ξέροντας πολύ καλά ότι είχε ένα ραντεβού εκδοτικής φύσεως στις εφτάμισι.

Το χέρι του, άθελά του, άγγιξε το σώμα της γυναίκας δίπλα. Ύφασμα απαλό, κολλημένο στους μηρούς της. Αίσθηση κρυσταλλιζέ, συνθετικού υφάσματος, που αμέσως τροφοδότησε με αίμα το υπογάστριο και τη γεννητική του περιοχή, χαρίζοντάς του μια επίμονη, υπέροχη στύση. Δεν τραβήχτηκε. Απέμεινε έτσι όσο χρειάστηκε για να ονειρευτεί μια μεγαλειώδη παρέλαση Επιταφίων στην Πανεπιστημίου – αυτοκινούμενοι Επιτάφιοι, σαν άρματα ανθεστηρίων με συμβολικά νεκρούς Χριστούς, που αρκετοί από αυτούς είχαν δανειστεί τη νεκρική ακαμψία και σοβαρότητα του αδελφού του, ανάμεσα σε μενεξέδες και πασχαλιές κατάλευκες, με ψίχα πορσελάνης.

Εύπνησε στον Σταθμό Λαρίσης, οπότε αναγκάστηκε να βγει για να πάρει το τρένο προς την αντίθετη κατεύθυνση. Απορημένος με ό,τι του διέφευγε, προτίμησε να βγει από το μετρό για να τηλεφωνήσει ότι «κάτι του συνέβη και θα καθυστερούσε λίγο».

Η πιστή γραμματέας Φωτεινή Σαρίογλου βρισκόταν σταθερά στο πόστο της, ταξινομώντας τις υποχρεώσεις της «Αρτηρίας». Περίπου συνομήλική του, συνδεόταν μαζί της με ατέλειωτες ώρες εκδοτικής διαστροφής. Λίγα λόγια και πάντα για επωδός ο μονόλογός της περί πτηνοφιλίας,

αφού συζούσε με δύο γερασμένα καναρίνια που κελαηδούσαν περιφρονητικά, όπως έλεγε, φτύνοντας τα μινόρε του ρεπερτορίου τους.

Δεν είχε κανένα λόγο να σκέφτεται τέτοιες στιγμές τη Φωτεινή, αλλά, ξαφνικά, του ήταν αναγκαίο να την ακούσει να τον αποπαίρνει για την καθυστέρηση.

Ύστερα έκανε ένα ακόμα τηλεφώνημα. Έφαξε στη φθαρμένη ατζέντα για το νούμερο του Φιλιππάκη – καταχωρισμένο εκεί όπου έπρεπε... Πρόσεξε ότι υπήρχαν δύο επιπλέον αριθμοί, γραμμένοι με διαφορετικά χρώματα μελάνης. Ο πράσινος αριθμός ήταν νεκρός. Στον μοβ απάντησε μια αντρική φωνή απ' τον τηλεφωνητή: «Λείπουμε στην Κρήτη. Επιστρέφουμε την Τρίτη του Πάσχα. Εν πάση περιπτώσει, χρόνια σας πολλά».

Να τος πάλι ο οξύς πόνος στο πόδι. Αλλά στην κάθοδο τα κατάφερνε αξιοπρεπέστατα. Θυμόταν τη στύση του πριν από ένα μισάωρο, αλλά τίποτε απ' τον θάνατο του Φιλιππάκη Κομνηνού.

«Εκείνη η κυρία... με τη μαγνητική κίνηση...» Το 'πε φωναχτά καθώς έβγαζε εισιτήριο, έτσι που απόρησαν οι δύο Πακιστανοί πίσω του. «Μια άγνωστη...»

Του μπήκε η ιδέα να επαναλάβει θυμωμένα τη διαδρομή ως τον «Ευαγγελισμό», μόνο και μόνο για να αποφύγει τις εξηγήσεις στη Φωτεινή, που θα τον περνούσε για τρελαμένο απ' τον πρώιμο καλοκαιρινό καιρό. Κι αν εκείνος ζούσε και τον περίμενε στον τέταρτο όροφο;

Μαζεύτηκε στο κάθισμα και πήρε να αξιολογεί τις περισσότερες βολικές φοβίες του. Αν δηλαδή συναντούσε στο τρένο παλιούς αγαπημένους φίλους, σβησμένους απ' τον χάρτη του ενεστώτα χρόνου, και δεν τους αναγνώριζε. Τα χρόνια,

τα αραιά μαλλιά, η χαλάρωση των ιστών, το λίπος-παραλλαγή, το βλέμμα που ξεθωριάζει απ' την κατάχρηση – όλα αυτά, τέλος πάντων, που υπονομεύουν τα αισθήματα και τη ζωή. Του 'χαν τύχει δυο τρεις ανάλογες περιπτώσεις με παιδιά απ' το γυμνάσιο. Μα ο φόβος του ήταν για τους παλιούς αγαπημένους που, άθελά του, μπλέκονταν στο αισθηματικό του μητρώο. Πόσοι δα ήταν αυτοί; Λιγοστοί. Κι ο Φιλιππάκης, ο ένας και μοναδικός αδελφός του, είχε αποδράσει εν αγνοία του.

Του 'ρθε γέλιο, αλλά το 'πνιξε βήχοντας. Πόση ώρα ταξίδευε ως την Ομόνοια; Τι σόι μεγαλοβδομαδιατίκες ταχύτητες ήταν αυτές, που να πάρει ο διάβολος;

Κόλλησε το βλέμμα στο πρόσωπο ενός μεσήλικα με μαύρα πειρατικά μάτια. Δεν του θύμιζε τίποτα. Μάτια ανατολής. Κάποτε, πριν από σαράντα και παραπάνω χρόνια, είχε ακούσει ένα παρόμοιο σχόλιο για τα δικά του.

«Να, λοιπόν, που κυκλοφορούν μαύρα πειρατικά μάτια και στον κήπο μας, Μικόλ. Το ξέρετε πως, αν το μάθει ο Χορστ Μπούχολτς, θα σας σύρει στα δικαστήρια ως κλέφτη ματιών;»

Θυμόταν πως αμέσως ακολούθησαν γέλια, που τα απορροφούσαν αφύσικα γρήγορα τα φυτά κι οτιδήποτε φύτευε άναρχα μελετημένο σ' εκείνο τον μακρινό κήπο της νιότης του.

Τότε, από συστολή –ή, μάλλον, από ντροπή για την άγνοιά του–, δεν είχε τολμήσει να ρωτήσει ποιος ήταν ο Χορστ Τάδε που θα τον έσερνε στα δικαστήρια.

«Είναι κομπλιμέντο...» τον βοήθησε ο καθηγητής που

τον είχε μπάσει στον κήπο ως μεσολαβητής των ιδιοκτητών με τους πληβείους νεαρούς του έξω κόσμου.

Ο κύριος με τα πειρατικά μαύρα μάτια κατέβηκε μαζί του στην Ομόνοια, ρίχνοντάς του λοξές πειρατικές ματιές. Προφανώς, τον είχε προκαλέσει. Ποιος ξέρει τι θα 'βαλε στον νου του ο επίφοβος εντυπωσιακός ξένος με τέτοιο αδιάκριτο κοίταγμα...

Ο Ανέστης Κομνηνός ίσιωσε το κάποτε αθλητικό του παράστημα, όπου ακόμη ελλόχευαν επιθυμίες και κίνδυνοι, και περιορίζοντας όσο περισσότερο γινόταν την αναπηρία του, προσπέρασε αγέρωχα τον αλλοδαπό, που δεν βιαζόταν να βγει στο ύποπτο δειλινό της Ομόνοιας. Πάνω απ' όλα, όμως, αυτός τρωγόταν να μάθει πώς έπρεπε να συμπεριφερθεί σ' ένα αναδρομικό πένθος. Κι έσκασε στα γέλια, μην έχοντας απαντήσεις.

Τα γραφεία της «Αρτηρίας» ήταν κοντά αλλά, έτσι όπως είχε μετατεθεί εντός του ο χρόνος, πρόλαβε να ανασυντάξει τις φοβίες και κυρίως τις άμυνές του, με βασικό μότο πως έπρεπε πάση θυσία να συντηρήσει την αίσθηση της απώλειας. Μια δευτερεύουσα ίσως αίσθηση, που όμως θα 'θελε να του συμπαραστέκεται ως το τέλος. Κάπου τον παρηγορούσε αυτή η ειλημμένη καθ' οδόν πεισματική απόφαση, αφού μονάχα η απώλεια μπορούσε να κινητοποιεί όλους τους λόγους που τον καθόριζαν και υποστήριζαν την ύπαρξή του.

Όταν είχε χάσει τη Σοφία του, στον ανθό της νιότης της, δεν βρήκε λόγους να μπει σε τέτοιες μηχανικές διαδικασίες. Άλλωστε, δεκαπέντε χρόνια πριν, περνούσαν ακόμη

για νέος. Μπορούσε άνετα να απαριθμήσει τα πένθη του, κρύβοντας πάντως επιμελώς τη μαύρη ιστορία του κήπου κι όλα όσα συνέβησαν τον καιρό της θητείας του εκεί. Τούτο όμως το απόγευμα της Μεγάλης Δευτέρας, όπου ήδη οι καμπάνες της Ζωοδόχου Πηγής, στην οδό Ακαδημίας, καλούσαν τους εναπομείναντες στο άστυ πιστούς να συμμετάσχουν –ως συντετριμμένη κομπαρσαρία, εννοείται– στα βάσανα του ναρκισσευόμενου με το πάθος του Ιησού, ο Ανέστης Κομνηνός έπαιρνε όρκο να κυνηγήσει οποιοδήποτε σκοτάδι απειλούσε τη μνήμη του.

«Θέλω να νιώθω, να αισθάνομαι αυτό που έχασα...» μονολόγησε φωναχτά. Και, στην ανάγκη, μπορεί να 'ψαχνε τις ατζέντες του για νευρολόγους, αν υποθεθεί πως το θέμα ήταν νευροψυχιατρικής φύσεως, καταφεύγοντας στην καλοσύνη της προηγμένης χημείας. Ακόμα και η ιστορία του κήπου, το μυθικό χλωροφυλλικό τέρας που κρυβόταν βασανιστικά σαράντα τόσα χρόνια μέσα του, σοφά ταριχευμένο σκήνωμα μιας συνοπτικής νεότητας με ό,τι πιο πολύ αγάπησε και απώθησε, ακόμα κι αυτό το εξάισιο μόρφωμα μπορούσε να ανασυρθεί, αν χρειαζόταν.

Βρισκόταν σε υπερδιέγερση, πανέτοιμος για μάχες, με ιδρωμένο λαιμό και μασχάλες που, ευτυχώς, ανέδιδαν την ξυλώδη αποφορά μιας κολόνιας. Παρ' όλα αυτά, ο θρόμβος στο κεφάλαιο «Θάνατος του Φιλιππάκη» εξακολουθούσε να τον αποκλείει από λεπτομέρειες γύρω απ' το μελοδραματικό θέμα της πρόωρης απώλειας του μοναδικού του αδελφού.

«Όλα τα είχα μοναδικά: κόρη, σύζυγο, αδελφό, πατέρα, μάνα και...» Δεν προχώρησε. Πίσω απ' την ημιτελή φράση

με τα αποσιωπητικά παραμόνευε η θανατηφόρα σαγήνη εκείνης της αλησμόνητης χλωρίδας του κήπου.

Καλησπέρισε τον θυρωρό στο θηριώδες μέγαρο της Κά-νιγγος και χώθηκε βιαστικά στο πανάρχαιο ασανσέρ. Ήταν η ώρα που έσβηναν σχεδόν ταυτόχρονα τα φώτα στους διαδρόμους του κτιρίου ενώ, παράλληλα, ξεκινούσαν να ανεβαίνουν απ' το ισόγειο τα πρώτα κύματα μιας ευδιάθετης ψαρίλας.

Στο ισόγειο βρισκόταν το μικροσκοπικό καφενείο που, αργά τα απογεύματα, μετατρέποταν σε ουζερί, με επιθετικούς ψαρομεζέδες, ίσα ίσα για να καλύπτει τις απαιτήσεις μιας δεμένης από αποτυχίες παρέας παλιών εργαζομένων στον κινηματογράφο, που αποκαλούσαν το εν λόγω κτίριο «Χόλιγουντ».

Η παρέα, όταν δεν παρεξέκλινε σε λογομαχίες κατά πόσο ο Φιλοποίμην Φίνος ήταν ή όχι ο νεκροθάφτης του ελληνικού κινηματογράφου –οπότε οι μισοί αποχωρούσαν ωρούμενοι και τρικλίζοντας–, το τραβούσε συνήθως ως τα μεσάνυχτα.

«Απόψε η ψαρίλα στοχεύει και τις πέντε ηπίρους», μουρμούρισε εκνευρισμένος ο Ανέστης, όσο ανέβαινε με το ασθματικό ασανσέρ. Ο φθαρμένος καθρέφτης τού έδειξε ένα ενδιαφέρον πρόσωπο, με «πειρατικά μαύρα μάτια» σε ισχύ. Λαμπερά και φοβισμένα, φορτωμένα από δυο μελανές σακούλες ανθυγιεινής υγρασίας έκαστο.

«Σας περιμένει η ανιψιά του μητροπολίτη...» ψιθύρισε ανήσυχη η πιστή Φωτεινή. «Θέλει να αποσύρουμε μέχρι και το τελευταίο αντίτυπο του Σκατιμεντάλ».

Δεν απάντησε. Προσπέρασε την ευτραφή μεσόκοπη κυρία που φυσιόταν μ' ένα περιοδικό στον ταπεινό καναπέ

μπροστά απ' το γραφείο της γραμματέως γρυλίζοντας κάτι σαν χαιρετισμό και σωριάστηκε στην πολυθρόνα του. Το πορτατίφ ήταν αναμμένο, όπως πάντα φιλικό· ο καφές του, από ώρα σερβιρισμένος, πάγωνε στο φλιτζάνι, δίπλα σε σιλό και μολύβια.

«Ανησύχησα...» είπε η Φωτεινή, ξοπίσω του πάντα.

«Το ξέρω».

«Δεν τηλεφωνήσατε και...»

«Το ξέρω». Όλα τα ήξερε, εκτός του ότι έπρεπε να πενθεί για τον Φιλιππάκη. Είχε πλάκα...

«Μας έφεραν κι αυτό». Το αυτό ήταν ένας μάλλον ογκώδης φάκελος με το χειρόγραφο κάποιου επίδοξου συγγραφέα, χωρίς όνομα αποστολέα. Μόνο το όνομα του παραλήπτη: *Κύριο Ανέστη Κομνηνό, «ΑΡΤΗΡΙΑ»*.

«Ο κύριος Γαριμάλδης, που είχατε ραντεβού, είπε ότι θα περάσει αργότερα. Καταλαβαίνω ότι είναι αφόρητος, αλλά θα πληρώσει προκαταβολικά για διακόσια αντίτυπα συν τα έξοδα βιβλιοδεσίας. Τα θέλει δερματόδετα...» Η Φωτεινή έδειχνε ενθουσιασμένη.

«Ενδιαφέρον... Και... δεν μου λες, Φωτεινή, πότε πέθανε ο αδελφός μου;»

«Συμβαίνει κάτι; Θέλω να πω...» Ήθελε να πει αλλά δεν έλεγε, καθώς μυριζόταν μπελάδες.

«Πότε, λοιπόν;... Πότε ακριβώς...»

«Δεν θα 'ναι και τρία χρόνια;»

«Τέσσερα...»

«Ναι, τέσσερα... Σωστά, τέσσερα».

Μεσολάβησε θανατική σιωπή δευτερολέπτων.

«Κι όλα, θέλω να πω... έγιναν κανονικά...»

«Εννοείτε για την εκταφή;»

«Εννοώ για την ταφή, Φωτεινή...»

«Ναι. Στο Νεκροταφείο της Νίκαιας. Συμβαίνει κάτι;»

«Τίποτα...»

Η γραμματέας μάταια προσπαθούσε να βγάλει τα συμπεράσματά της. Εξάλλου, επρόκειτο για ένα θέμα λήξαν, με εξαφανισμένους έκτοτε συγγενείς. Δυο ανίψια, μια χήρα ακαθορίστου συμπεριφοράς κι ύστερα σιωπή.

«Πες της να περάσει αυτηνής...»

Η ανιψιά του μητροπολίτη ήταν έτοιμη να καταρρεύσει υπό το βάρος της «εκδοτικής σκευωρίας».

«Καταλαβαίνετε τον οικογενειακό μας διασυρμό...»

Μιλούσε ακατάπαυστα επί δεκάλεπτο. «Θα αγοράσουμε ως και το τελευταίο αντίτυπο, κύριε. Αν δεν σιχαινόμασταν το σκάνδαλο και τη μούρη, βεβαίως, του αρχιμανδρίτη, τώρα θα βρισκόμασταν στα δικαστήρια...»

Συνέχισε ακάθεκτη να αναλύει τη χρησιμότητα των ηθών της σεβάσμιας οικογενείας της με λυγμικές παρεμβολές, για να καταλήξει πάλι με έμφαση: «Στα δικαστήρια έπρεπε να λήξει αυτό το δράμα».

Πίσω απ' τον ιδρωμένο σβέρκο του, μια φωνή με ελαφρό ξενικό αξάν, φιλτραρισμένη σε φυλλώματα μαύρα, με κυρίαρχα τα στυφά αρώματα της δάφνης και του κυπαρισσιού, που τρέφεται απ' τη σάρκα ενός παλιού τοίχου, ακούστηκε διασκεδαστικά ξαφνιασμένη: «Αν σας αντίκριζε ο Χορστ Μπούχολτς, νεαρέ, θα σας έσερνε σίγουρα στα δικαστήρια... Και μόνο γι' αυτά τα μαύρα πειρατικά μάτια». Κι ύστερα γέλια. «Έχω άδικο, Μικόλ;» Και ξανά γέλια πνιχτά στον κήπο.

«Ναι, στα δικαστήρια...» τη διέκοψε ταραγμένος.

«Πώς είπατε;» Η παχύσαρκος δεν κατάλαβε.

«Στα δικαστήρια, κυρία μου, δεν λύνονται αυτές οι υποθέσεις. Τουλάχιστον από σεβασμό στη μνήμη του θείου σας...»

«Επιτέλους, ήρθατε στα λόγια μου. Σας ευχαριστώ για την κατανόηση... Ο καημένος ο δέσποτας, δεν λέω, είχε τις αδυναμίες του... Αλλά του 'πεσε και η άνοια βαριά... Φυσικά θα σας αποζημιώσουμε, γιατί εμείς...»

Έπιασε πάλι να ξετυλίγει το κουβάρι της πληγωμένης αξιοπρέπειας της οικογένειας, χωρίς να εξηγεί το σύμπτωμα της ποιητικής κουραδολαγνείας του άγιου πατέρα. Ξεπέρασε το εικοσάλεπτο σε μονόλογο που παρεξέκλινε παντελώς απ' το θέμα, αναλύοντας την παρακαμή που βίω-νε η υγιής μάζα του ελληνικού λαού.

«Με παρακολουθείτε, κύριε;» Είχε διακρίνει το λοξό χαμόγελο στο πρόσωπο του εκδότη και τη γυάλινη αφηρημάδα στο πηχτό του βλέμμα.

«Ναι, συγγνώμη, είμαι... Ξέρετε, πέρασα μια δύσκολη μέρα... Μόλις το απόγευμα έμαθα για τον θάνατο του αδελφού μου...»

«Πέθανε ο αδελφός σας;» Η ανιψιά του συγγραφέα του Σκατιμεντάλ οπισθοχώρησε, λες και το ωστικό κύμα του πένθους θα της ξέσκιζε το ταγέρι.

«Δυστυχώς...» Μετά βίας κρατήθηκε να μην της πει: «Πριν από τέσσερα χρόνια κι άντε και στο διάβολο».

«Συλλυπητήρια! Τι να πω...» Του έδωσε ένα χέρι σαν άψητο καρβέλι με δαχτυλίδια.

«Δεν... δεν υπάρχουν λόγια...» απάντησε.

«Όντως... δεν υπάρχουν».

Την ξεφορτώθηκε με τη χαλαρή διαβεβαίωση πως το κύκνειο απόπνημα του μητροπολίτη θα εξαφανιζόταν από

προσώπου γης, αμυδρά ευγνώμων που δέχτηκε σ' αυτό το νέο καθεστώς αμνησίας τα συλλυπητήρια της χοντρής.

«Το επόμενο ραντεβού σας είναι ο κύριος Γαριμάλδης».

Η Φωτεινή αγωνιούσε για τον υστερικό συγγραφέα ενόσ ακόμα αμφιβόλου αξίας πονήματος, που ωστόσο θα βοηθούσε την «Αρτηρία» με την ενδιαφέρουσα προκαταβολή. «Σας παρακαλώ, δεχτείτε τον...»

Ο Ανέστης βυθίστηκε στην πολυθρόνα του, αδιάφορος για όσα θα άκουγε απ' τον κύριο Γαριμάλδη, που ήδη είχε στρογγυλοκαθίσει στον διθέσιο δερμάτινο καναπέ. Σκούπισε με ένα πολυχρησιμοποιημένο μαντίλι το πρόσωπό του.

«Είναι εδώ... Θέλω να πω, έχω μαζί μου τα χειρόγραφα. Πρόκειται για την ιστορία της οικογενείας μου. Έλληνες έμποροι ροδελαίου στη Βουλγαρία, στις αρχές του εικοστού αιώνα...»

«Ενδιαφέρον... Ροδέλαιο, είπατε;»

«Ναι, αποστάγματα από τριαντάφυλλα της περιοχής Καζανλίκ...» Συνέχισε να μιλά, όπως τόσοι και τόσοι φανατικοί με το γράψιμο. Τριαντάφυλλα και αρωματικές τεχνικές ανακατεύονταν με τη ζωή μιας κραταιάς ελληνικής παροικίας εμπόρων που άχμαζε κάποτε, συνυπάρχοντας μέσα στην επικίνδυνη έξαψη των βαλκανικών παθών των χρόνων εκείνων με Βούλγαρους και βαρυστημένους Οθωμανούς αξιωματούχους, ξέφτια μιας αυτοκρατορίας που υποχωρούσε δραματικά στα σιφόνια της νέας πραγματικότητας.

«Δεν χρειάζεται να μου τα πείτε όλα, κύριε. Η γραμματέας μου θα σας εξηγήσει ό,τι χρειάζεται...»

Στο γραφείο, δίπλα στο πορτατίφ, βρίσκονταν μερικές

προσλήσεις από αυτές με τις οποίες βομβαρδίζονται οι διευθυντές των εκδοτικών οίκων. Το μάτι του Ανέστη, όσο ο Γαριμάλδης συνέχιζε να αναπτύσσει εν θερμώ τη σπουδαιότητα του πονήματός του, έπεσε σε μια πρόσκληση του Ινστιτούτου Γκαίτε. Ανακουφίστηκε που θυμόταν πως το «Γκαίτε» πάσχιζε, με τον τρόπο του, για τη διάδοση των γερμανικών πολιτιστικών θεμάτων.

Σε σκληρό γκριζο χαρτί, με ανάγλυφα γράμματα, τον προσκαλούσαν σε μια μικρή κινηματογραφική ρετροσπεκτίβα με ταινίες της μεταπολεμικής γερμανικής παραγωγής. Ξεκινούσε απόψε, Μεγάλη Δευτέρα, και έληγε τη Μεγάλη Τετάρτη στην αίθουσα εκδηλώσεων του «Γκαίτε». Πρώτη ταινία του προγράμματος ήταν μια παραγωγή του 1957 με τίτλο *Μοηρί*, με τη Ρόμι Σνάιντερ και τον Χορστ Μπούχολτς. Η προβολή ξεκινούσε στις 8 μ.μ. Κι ήταν κιόλας περασμένες οχτώμισι.

«Εδώ... συμβαίνει κάτι...» φώναξε δυνατά, κάνοντας τον Γαριμάλδη να πεταχτεί όρθιος.

«Είναι παντελώς αληθινή ιστορία. Ο παππούς μου...»

Χωρίς να δώσει σημασία στον συνομιλητή του, ο Ανέστης Κομνηνός έτρεξε στην πόρτα αλαφιασμένος.

«Προλαβαίνω... Μαύρα πειρατικά μάτια... Που να με πάρει, αλλά δεν θυμάμαι τη φάτσα του κωλογερμανού...» ούρλιαξε ανησυχώντας τη Φωτεινή, που έσπευδε να προλάβει το οικονομικό Βατερλό τους.

«Τι έγινε; Πού πάτε;»

«Δεν ήταν Γερμανοί, προς Θεού! Έλληνες με καταγωγή απ' την Ανατολική Ρωμυλία ήταν, κύριε Κομνηνέ...»

Πίσω του άκουγε τη γραμματέα να καθησυχάζει τον Γαριμάλδη. Μπήκε στο ασανσέρ πατώντας άτσαλα το κουμπί

του ισογείου. Πήρε βαθιές εισπνοές, γέμισε τα πνευμόνια του ταγκίλα από μπαρμπούνια που τηγανίζονταν σε γράσο και βγήκε όσο πιο γρήγορα μπορούσε στην Ακαδημίας για ταξί. Μάταια.

Είχε νυχτώσει για τα καλά όταν, επιτέλους, έφτασε ασθμαίνοντας στο «Γκαίτε», με μια γερή μερίδα από οξύτατους πόνους στο πόδι.

«Έχει ξεκινήσει πριν από μία ώρα. Όπου να 'ναι τελειώνει...» τον πληροφόρησαν στη ρεσεψιόν, κοιτάζοντάς τον καχύποπτα. Του φόρτωσαν μερικά προγράμματα με αναλύσεις για τα φιλμ, προτού χωθεί στη σκοτεινή αίθουσα. Έπεσε σε ένα ασπρόμαυρο γκρο πλαν της Ρόμι Σνάιντερ. Παρίσι, ρομαντική ιστορία. Η Ρόμι χαμογελούσε ακόμα κι όταν παρέμενε σοβαρή, ώσπου έδειξε τα λαμπερά της δόντια με αληθινό χαμόγελο, σαν ξεπρόβαλε ο «Μονρτι» –ένα συγκολλητικό τρικ του «Μον petit»– μέσα από μια γλυκερή συγχορδία.

«Αυτός είναι...»

Ο νεαρός ηθοποιός με τα ασιατικά χαρακτηριστικά και το λιγνό κορμί την αγάλιασε. Τα «μαύρα πειρατικά μάτια» του άρπαξαν όλο το φως απ' τα ανοιχτόχρωμα της πρωταγωνίστριας. Ένα αγόρι σβέλτο, με σίγουρες κινήσεις και επίγνωση της σερνικής του αφάδας. Δεν τον ένοιαζε τι προηγήθηκε. Η ιστορία, για τα σημερινά δεδομένα, μπορεί να ήταν προβλέψιμη, το Παρίσι βοήθουσε τη συγκινησιακή πυκνότητα της ταινίας κι ο «Μονρτι» έπαιζε με πυρετικό βλέμμα, όπου αναβόσβηνε ένα αθώο θράσος που γέμισε το σώμα του Ανέστη Κομνηνού ομίχλη με άλατα νοσταλγίας.

Δάγκωσε τα χείλη του και τα μάτωσε. Ήταν κι ο πόνος

του ποδιού που τον χτυπούσε ως την καρδιά. Στέγνωσε στο λαρύγγι ένας λυγμός που πάσχιζε να βγει στα χείλη σαν ιδέα δροσιάς. Αυτός θα μ' έσερνε στα δικαστήρια λόγω ομοιότητας... σκεφτόταν έντρομος για την αναγνωρισιμότητά του όταν θα άναβαν τα φώτα.

Και άναψαν. Γυναίκες στην πλειονότητα. Παρέμεινε στη θέση του, φεύγοντας τελευταίος, λίγο πριν από τις δέκα. Στα χαρτιά που κουβάριαζε όση ώρα παρακολουθούσε τον εφηβικό Χορστ Μπούχολτς αναφερόταν πως ο πρωταγωνιστής –που, παράλληλα με το σινεμά, έκανε λαμπρή καριέρα στο γερμανικό θέατρο– είχε πεθάνει στις 3 Μαρτίου του 2003, ακριβώς εβδομήντα χρονών.

«Δεύτερος θάνατος προσφιλούς προσώπου που μαθαίνω απόψε...»

Τέσσερα χρόνια τον χώριζαν απ' τον χαμό του Φιλίππακη και μόλις δύο από αυτόν του όμορφου αγοριού που έδειχνε να εξαρτιέται απ' τις εφαρμοστές μπλούζες της παλιάς Ρόμι Σνάιντερ στο *Μονπτι*.

Περπάτησε κουρασμένος στην Πανεπιστημίου. Γλυκιά, ζεστή βραδιά, με άρωμα νεραντζιάς. Το Πάσχα άπλωνε τη σαγήνη της ευλαβικής μοναξιάς του στους δρόμους. Το αισθανόταν. Ήταν ζήτημα προσωπικής τριβής με τα θεία δράματα. Κι ύστερα, καθώς στάθηκε στη διασταύρωση περιμένοντας να ανάψει το πράσινο για τους πεζούς, μέσα από το νυσταγμένο μεταλλικό λευκό φως του λεωφορείου την ξανάδε, όρθια, να τον κοιτάζει με τα μαύρα γυαλιά της και τα μαλλιά κομμένα καρέ – μαλλιά καστανά κι ένα κόκκινο στόμα κλειστό, σαν πορφυρή αιτία οίκτου και περιφρόνησης.

Φύσηξε απαλά και του 'πεσαν κερένια ανθάκια απ' τις

αγγελικές, που μετείχαν κι αυτές δαιμονικά στην προχωρημένη άνοιξη.

«Είναι ο κήπος που ξυπνά...» είπε ξέπνοα, χωρίς να μπορεί να ισχυριστεί τίποτα με βεβαιότητα. Μια σουβλιά στο γόνατο τον παρηγόρησε ότι ήταν ξύπνιος και μπορούσε να αμυνθεί. Ή, τουλάχιστον, θα το προσπαθούσε.

«Σίγουρα όλοι οι γιατροί κοιμούνται τέτοια ώρα». Μια σκέψη ήταν κι αυτή, για να κανακέφει τον πανικό του που, όσο καταλάβαινε, ήταν ελεγχόμενος. Δεν μπήκε καν στον κόπο να πάει στα Επείγοντα, για να αποτρελάνει τους ήδη τρελαμένους γιατρούς των εφημερευόντων. Προχωρούσε κανονικά, με τον πόνο σταθερό, φιλικό και οξύ να του επισημαίνει πως το μεγαλύτερο μέρος του εαυτού του βρισκόταν υπό έλεγχο.

Και η βραδιά συνέχιζε να 'ναι γλυκιά, μεγαλοβδομαδιατική, με τον ουρανό βαρύτιμα φωτισμένο από ένα φεγγάρι γκαστρωμένο απ' τη χθεσινή τελευταία πανσέληνο του Απρίλη...

Σε μια στενή κάθετο της οδού Σκουφά ήταν το σπίτι του. Μπήκε ανακουφισμένος και διπλοκλείδωσε. Όλα εκεί παρέμεναν γνώριμα: το μαλακό ύφασμα στον καναπέ, ο χλιαρός φωτισμός της κινέζικης λάμπας, η ζωγραφιά με τους τυφλούς μουσικούς που είχαν πόδια σαν ρίζες, θρεμμένα από φθαρμένα πλήκτρα ακορντεόν – έργο αγορασμένο σε περσινή έκθεση τελειοφίτων της Σχολής Καλών Τεχνών. Η ζωγράφος είχε σκοτωθεί κι αυτή, όπως η Σοφία, σε τροχαίο, πριν κλείσει τα είκοσι τρία της. Θυμόταν πόσο ταραχτήκε απ' το δραματικό ιστορικό που συνόδευε τον τίτλο του έργου: «Η βόλτα που τέλειωσε...» Τυφλοί με καφέ μεγάλα χαμόγελα, κάτω από κίτρινα γένια

και κασκόλ που τους έσφιγγαν τον λαιμό σαν αθάνατα ερπετά...

Τράβηξε απ' την ακατάστατη βιβλιοθήκη ένα άλμπουμ. Συνήθως απέφευγε να σκαλίζει τέτοια μπανάλ νεκροταφεία φωτογραφιών. Δεν είχε κρατήσει παρά ελάχιστες φωτογραφίες απ' τη νεανική του ζωή, κι ας απέκτησε με τα χρόνια –και λόγω της εκδοτικής του ιδιότητας, κυρίως– μια υστερική τάση να ταξινομεί τον χρόνο και να αρχειοθετεί πρόσωπα και τοπία.

Για πρώτη φορά παρατηρούσε πόσες ελλείψεις σοβαρές χαρακτήριζαν το άλμπουμ. Διέκρινε τον εαυτό του σε διάφορες ηλικίες, μαζί με συγγραφείς που δεν είχε την παραμικρή διάθεση ή δεν μπορούσε καν τούτη την ώρα να προφέρει το όνομά τους. Άνθρωποι μέσης ηλικίας, με διαχρονικά ντεμοντέ ενδύματα, δερμάτινες τσάντες υπό μάλης και πλατιά, κουτά χαμόγελα. Ανάμεσά τους και μια μεγεθυμένη, που έδειχνε, μάλλον κακοφωτισμένα, το φερετροποιείο του μακαρίτη του πατέρα του. Στη μέση ο γερο-Κομνηνός με σκούρα ποδιά μαστορα και σηκωμένα τα μανίκια: και δίπλα δυο τρεις βοηθοί κι ο Φιλιππάκης, φαντάρος, να κρατά δήθεν αστεία μια ευμεγέθη κάσα. Η ημερομηνία από κάτω, αχνή, γραμμένη με μολύβι, έδειχνε 1963: πάνω κάτω, την ίδια εποχή που ξεκίνησε η ιστορία του κήπου. Εκείνος απών. Πιθανότατα έπαιζε τον ρόλο του φωτογράφου, αν και αντιπαθούσε τις φωτογραφικές μηχανές.

Πάνω από δώδεκα σελίδες κάλυπτε η Σοφία του, με έγχρωμα ενσταντανέ. Σε δύο από αυτά συμμετείχε και η Άννα, η μητέρα της, μ' ένα γαλάζιο πουλόβερ σε κάποια χειμωνιάτικη ακρογιαλιά. Γελούσαν γεμάτες άγνοια, με τη σαθρή αίγλη της Καθαρής Δευτέρας.

Προσπάθησε να αποκαθηλώσει τη θλίψη εκείνης της τυπικά ευτυχισμένης στιγμής. Το μόνο που του πέρασε σαν αστραπή απ' τον νου ήταν τα χέρια τους που, προς το τέλος της εκδρομής, είχαν ματώσει απ' το νήμα ενός ζωηρού χαρταετού.

Κατάπια μια παρακεταμόλη και ανακάλυψε πως, εκτός απ' το πόδι, ξαφνικά τον ταλάνιζε κι ένας πονοκέφαλος. Γδύθηκε. Ύστερα έχωσε την οδοντόπαστα στο στόμα, να νιώσει την αηδιαστική δροσιά μιας ρουτίνας που σήμαινε ενθουσιώδη συνέχεια μικρών περιπτών κινήσεων. Κάτι που μέχρι σήμερα δοξολογούσε, γιατί τον έκανε να νιώθει μάρτυρας που επιζούσε, σε πείσμα της διαρκώς αυξανόμενης βαρεμάρας του.

Βούρτσισε τα δόντια με μίσος, ώσπου έφτυσε ματωμένους αφρούς. Κοίταξε τα πόδια με την παραδόξως ακμαία μυϊκή τους μάζα και τον αφύσικα δυνατό τετρακέφαλο του αριστερού ποδιού. Τον χάιδεψε τρυφερά, σαν ξεκομμένο μέλος απ' το υπόλοιπο σώμα. Στο δεξί πόδι, πυκνό χνούδι κάλυπτε την ουλή που μαρτυρούσε το «σακατιλίκι», όπως του άρεσε να λέει κατά μόνας.

Η ουλή είχε θρέψει και πιο πολύ θύμιζε τα εμβόλια που άφηναν σημάδια, έτσι όπως γίνονταν άτσαλα τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια σε ρημαγμένες σχολικές αίθουσες, από κλιμάκια του Ερυθρού Σταυρού με νοσοκόμες που επέτειναν τον φόβο των παιδιών, εξαιτίας των ατσαλάκωτων, πεντακάθαρων στολών τους.

Ακόμα κι ο Ανέστης, που είχε μεγαλώσει μες στα φέρετρα, ένιωθε δέος και μια ακατανίκητη ερωτική περιέργεια για την αμφίσημη θηλυκότητα των νοσοκόμων του ομαδικού εμβολιασμού. Όταν το διηγήθηκε ένα βράδυ στους

ιδιοκτήτες του κήπου, εκείνοι έσκασαν στα γέλια, λες και πρώτη τους φορά άκουγαν για το είδος «νοσοκόμες εμβολιασμού», κάνοντάς τον να ντραπεί αφόρητα. Αυτά στην αρχή, προτού μυηθεί στον κώδικα του κήπου, που ένα από τα βασικότερα άρθρα του ήταν να ζήσουν και να επιζήσουν έξω από τις συμβάσεις των αστών.

«Σαν να κύλησαν αιώνες στο μεταξύ...» Άκουσε τη φωνή του, αδύναμη και κουρασμένη, να αναζητά στηρίγματα για την επαναφορά μιας άγριας, ζώδους ευτυχίας, που κάποτε περιλάμβανε ονόματα, πράξεις και ρεσιτάλ ερώτων με συμπαγείς επιθυμίες για ακραία αισθήματα.

«Ίσως με πρόδωσε η αγάπη... Ίσως...» Ξάφνου, όλα όσα έζησε κινδύνευαν να χαθούν μέσα στην ακινησία της μνήμης. Έκλεισε τα μάτια να διώξει τον τρόμο που του δρόσιζε τις κλειδώσεις. «Μπορεί να ήταν μια τυχαία, αστεία –ναι, ναι, αστεία– παράκρουση ό,τι συνέβη σήμερα...» Ευτυχώς, ο πόνος βρισκόταν εκεί, λίγο πιο ψηλά απ' το γόνατο, να του θυμίζει ότι θα παρέμενε υπόλογος ισοβίως σε μια συνοπτικά εκρηκτική νεότητα, πως κάποτε έζησε σαν γνήσιο ερωτικό τέρας.

«Κι αν σβηστούν όλα;» αναρωτήθηκε προτού νικηθεί απ' τον ύπνο. Βασανισμένος από ερωτηματικά που δεν πήγαιναν πέρα απ' το «αν...», γύρισε στο πλάι. Καθώς έκλεινε το φως, τα μάτια του γέμισαν απ' το πειρατικό μαύρο βλέμμα του Γερμανού ηθοποιού. Πρόφερε ολόσωστα το όνομά του:

«Χορστ Μπούχολτς... Και σε λίγο ξημερώνει Μεγάλη Τρίτη».

Πήρε βαθιά ανάσα και κοιμήθηκε χωρίς όνειρα.

